

Henryk Bogacki

"Imistrittene Fragen der Ekklesiologie", Ulrich Horst, Regensburg 1971 : [recenzja]

Collectanea Theologica 42/2, 186-187

1972

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

które wpłynęły na ukształtowanie kanonu Nowego Testamentu. Na drodze historycznej pragnie odkryć sens teologiczny tworzenia kanonu, nie zaś poszukiwać śladów, kiedy i gdzie po raz pierwszy konkretna księga jest wymieniona jako natchniona lub przyjęta do kanonu. Autor bada pisma II wieku na tle zasadniczych nurtów teologicznych tego okresu.

Rozprawa jest zbudowana bardzo przejrzysto. Frank w dwudziestu paragrafach analizuje poszczególnych autorów II wieku. Po wstępnych uwagach dotyczących osoby, dzieła i teologii każdego autora, bada ważne dla kwestii teksty dotyczące powstania kanonu. Następnie przedstawia stanowisko autora na temat pojęcia apostoła i urzędu w Kościele. W końcowym ustępie zbiera elementy potrzebne dla zbudowania własnej hipotezy o powstaniu kanonu. Paragrafy te są zgrupowane w dwóch rozdziałach. Pierwszy obejmuje autorów aż po Justyna (łącznie z listami pasterskimi i drugim listem Piotra, których powstanie umiejscawia około r. 120), kiedy tworzą się zasadnicze elementy niezbędne dla uformowania kanonu. Drugi rozdział omawia autorów aż po Ireneusza, gdyż według Franka właśnie wtedy ostatecznie został określony kanon.

Pierwsze ślady powstania kanonu nowotestamentowego dostrzega autor w *Didaché*, tam bowiem chrześcijanom wyłączonym z synagogi wyjaśnia się, że nie są w gorszym położeniu od Żydów, ponieważ posiadają własne Pismo św. W listach pastoralnych po raz pierwszy pojęcie natchnienia, dotąd wiązane tylko ze Strym Testamentem, zostaje przeniesione na chrześcijańskie „pisma” (2 Tym 3, 16—17), a 2 P 3, 15—16 obejmuje nim konkretnie listy św. Pawła. Na podstawie przeprowadzonych analiz, których tu nie można referować, Frank twierdzi, że ułożenie kanonu było świadomym dziełem powstającego Kościoła, nie tyle skierowanym przeciw żydostwu, gnozie czy hellenizmowi, ile służącym przepowiadaniu prawdziwego Boga. Oryginalne rozumowania autora niewątpliwie zwrócą uwagę teologów katolickich i protestanckich na rozwiązania przedłożone przez autora.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Ulrich HORST, *Umstrittene Fragen der Ekklesiologie*, Regensburg 1971, Verlag Friedrich Pustet, s. 254.

Dominikanin Ulrich Horst, wykładowca teologii fundamentalnej w Walberberg koło Bonn, omawia „dyskutowane zagadnienia eklezjologiczne”. Nie przedstawia przebiegu dyskusji, ale podaje jej wyniki, a właściwie jej obecny stan, gdyż niemal na wszystkich odcinkach toczą się jeszcze debaty i poszukiwania. Dyskusje dotyczą prawie każdego ważniejszego problemu z dziedziny eklezjologii, co stwarza zasadniczą trudność w ułożeniu podręcznika tej dyscypliny. Książka Horsta orientuje w kierunkach podawanych rozwiązań. Autor dobrze zna współczesną literaturę teologiczną i posiada umiejętność przekazywania nawet trudnych zagadnień.

Problematyka eklezjologiczna uległa wielkiemu skomplikowaniu. Dawna uproszczona struktura traktatu o Kościele rozpadła się pod wpływem działań różnorodnych czynników. Konieczność oparcia traktatu o Pismo św. zbiegła się z gruntowną rewizją, jaką przechodzą metody egzegezy biblijnej. W Nowym Testamencie występuje wielkość koncepcji i wypowiedzi eklezjologicznych, których nie można sprowadzić do wspólnego mianownika ani wykazać ich organicznego rozwoju, gdyż w tym samym czasie istnieją obok siebie rozmaite eklezjologie, wykazujące jednak punkty wspólne (s. 64—65). Dyskusje trwają nadal raczej wokół podstaw biblijnych niż systematyzacji teologicznej nauki o Kościele.

Horst poświęca najwięcej uwagi kwestiom współcześnie skupiającym na sobie zainteresowanie teologów. Są to: pochodzenie Kościoła od Jezusa Chrystusa, eklezjologia nowotestamentowa, władza w ujęciu Nowego Testamentu, pozycja Piotra, znaczenie i funkcja dogmatu w Kościele, prymat

i władza nauczycielska papieża, kolegialność, konieczność Kościoła do zbawienia, słowo Boże w Kościele, jedność Kościoła itp. Nie tylko naświetla je od strony Pisma św., ale szkicuje również historyczny rozwój zagadnień oraz podaje dzisiejsze próby ich rozwiązywania. Wykazuje, w jaki sposób rozstrzygnięcia nauczycielskie Kościoła, zwłaszcza Soboru Watykańskiego I, zaważyły na kierunku rozwoju eklezjologii. Historyczne uwarunkowania zawsze wpływały na jednostronność rozstrzygnięć, stwarzając konieczność ich uzupełniania i modyfikowania w przyszłości. Zadanie tego rodzaju wykonał także Sobór Watykański II. Autor trafnie podkreśla ogledność i kompromisowość sformułowań eklezjologicznych przyjętych przez sobór, co ułatwia dalsze poszukiwania, a jednocześnie naraża na rozbieżności w interpretacji i praktycznym realizowaniu jego wytycznych.

Książka stanowi dobrą orientację dla wszystkich interesujących się obecnym stanem eklezjologii.

Ks. Henryk Bogacki SJ, Warszawa

Yves M.—J. CONGAR, *Die Lehre von der Kirche: Von Augustinus bis zum Abendländischen Schisma; Vom Abendländischen Schisma bis zur Gegenwart*, tłum. z francuskiego Hans Sayer, Freiburg—Basel—Wien 1971, Verlag Herder, s. 192 + 128 (*Handbuch der Dogmengeschichte*, wyd. M. Schmaus, A. Grillmeier SJ, L. Scheffczyk, t. III, f. 3c i 3d).

Niezwykle zainteresowanie w całym Kościele problematyką eklezjologiczną nie wydało dotąd ani jednego pełnego opracowania historii eklezjologii. Ukazało się wprawdzie niemało studiów szczegółowych, a także wielu autorów próbowało stworzyć przynajmniej ogólny zarys tej historii. Pierwszym całościowym opracowaniem historii eklezjologii są zeszyty z serii *Handbuch der Dogmengeschichte*⁸. Dwa z nich — obejmujące okres od św. Augustyna aż po czasy dzisiejsze — pochodzą od Y. Congara. Jest on jedynym autorem, który mógł odważyć się na taką syntezę dziejów eklezjologii na przestrzeni piętnastu wieków⁹. Czterdzieści lat badań eklezjologicznych Congara już wcześniej wydało imponujący owoc w postaci historii eklezjologii wczesnego średniowiecza¹⁰. Obecnie zebrał wyniki tak badań własnych, jak dociekań i studiów szczegółowych innych nad historią eklezjologii. Powstała duża książka, przepełniona treścią i bogato udokumentowana. Sposób ujęcia jest niezwykle zwięzły. Nie ma zbędnych słów, jednakże czytelnik pragnący wiedzieć szersze rozwinięcie wypowiedzianych twierdzeń. W obszernych przypiskach autor odsyła do bogatej bibliografii poszczególnych zagadnień, w której można znaleźć uzasadnienie sądów i dokładniejsze ich wyjaśnienie. Prawdopodobnie szczupłe ramy serii *Handbuch der Dogmengeschichte* narzuciły tę zwięzłość. Czytelnik życzyłby sobie raczej pełniejszego opracowania w rodzaju wzmiankowanej historii eklezjologii wczesnego średniowiecza.

Y. Congar ukazuje po mistrzowsku okoliczności, jakie wpływały na rozwój eklezjologii i determinowały jej jednostronność. Stan ten musiał wywo-

⁸ Najpierw ukazał się zeszyt: P. Camelot, *Die Lehre von der Kirche: Väterzeit bis ausschliesslich Augustinus*, Freiburg—Basel—Wien 1970. Zapowiedziany jest zeszyt poświęcony eklezjologii biblijnej i wczesnopatrystycznej (P. Dias). W ten sposób przynajmniej jeden dział tego podręcznika historii dogmatów zostanie zakończony.

⁹ Początkowo ukazała się w języku francuskim: Yves Congar, *L'Eglise de saint Augustin à l'époque moderne*, Paris 1970, Les Editions du Cerf, s. 483.

¹⁰ Y. M. — J. Congar, *L'ecclésiologie du Haut Moyen Age. De saint Grégoire le Grand à la désunion entre Byzance et Rome*, Paris 1968, Les Editions du Cerf, s. 420; por. *Collectanea Theologica* 39(1969) z. 4, 184—185.